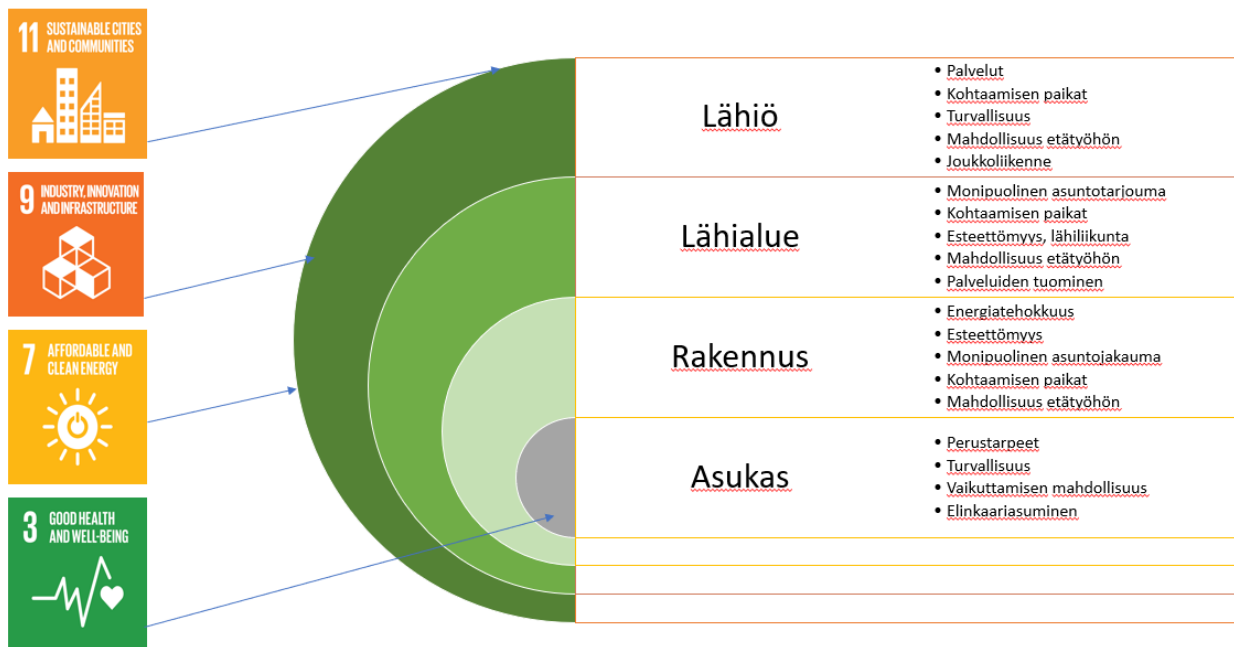

Asumisen uudet muodot – Eheytyvät elävät lähiöt (AsuMut)

AsuMut -Tutkimushankkeessa tarkastellaan lähiöitä rakennuksen, korttelin sekä koko lähiön tasolla, keskiössä on käyttäjä ja hänen näkökulmansa.

TUTKIMUSSUUNNITELMA

1. Tausta

Suomessa on noin kolme miljoonaa rekisteröityä asuntoa, ja 46 % maamme kaikista asunnoista sijaitsee kerrostaloissa. Kerrostalokannasta pääosa (noin 600 000 asuntoa) on rakennettu 1960 – 1980 -luvulla. Suomi onkin Espanjan jälkeen Länsi-Euroopan kerrostalovaltaisimaa. Suomeen rakennetaan vuosittain noin 30 000 – 40 000 uutta asuntoa, joten asuinrakennuskanta uusiutuu noin 1 % vuodessa.¹ Suomi on yksi Euroopan väljimminkin rakennetuista maista. Kaupunkien rakennuskanta sijaitsee painotetusti lähiöissä, ja kansainvälisessä vertailussa suomalaiset kaupungit ja myös esikaupungit ovat erittäin harvaan ja tehottomasti rakennettuja.²

Suomalaiset lähiöt ovat syntyneet puutarhakaupungin idean pohjalta aluerakentamisen keinoin. Aikanaan tarkoituksella viheralueiden ympäröimäksi suunniteltu kerrostalo- ja pientaloalueiden sekä lähiökeskuksen muodostama kokonaisuus on 2020-luvun aluetehokkuustavoitteiden näkökulmasta tehoton. Maamme väljästi rakennettuja, asuntojakaumaltaan kohtalaisen yksipuolisia ja korjaustarpeessa olevia lähiöitä tarkastellaan aika ajoin kriittisesti, erityisesti kestävän kehityksen ja yhdyskuntarakenteen tiivistämisen näkökulmasta, sosiaalisia näkökulmia unohtamatta.³ Lähiöt sijoittuvat kaupunkirakenteessa yleensä joukkoliikennevyöhykkeelle.⁴ Rakennetta tiivistämällä voidaan tehostaa maankäyttöä, vähentää kuljetusten tarvetta ja parantaa joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä. Parhaimmillaan rakenteen tiivistäminen lisää sosiaalista, kulttuurista ja taloudellista vuorovaikutusta.⁵ Kaupunkirakenteen tiivistäminen on vaativa prosessi, jonka aikana alueen nykyisten asukkaiden kuuleminen ja heidän näkemyksiensä huomioon ottaminen suunnittelussa on keskeistä onnistuneen lopputuloksen saavuttamiseksi.

Olemassa olevia rakennuksia on myös korjattava niiden päästöjen vähentämiseksi ja niiden ilmasto-oloihin sopeutuvuuden parantamiseksi. Suomessa olemassa olevat rakennukset ja vanhat alueet, joissa infra on jo valmiina, ovat avainasemassa ilmastomuutoksen torjunnassa. Kun otetaan huomioon, että olemassa olevien rakennusten korjausjakso on tyypillisesti yli 25 vuotta, jokainen rakennus, joka kunnostetaan ilman kestävän kehityksen näkökulmaa, merkitsee menetettyä mahdollisuutta.

Lähtöleikkävyyden asuinrakentamisessa maassamme keskitytään yhä enemmän lähiöiden kunnostamiseen ja täydentävään rakentamiseen. Parhaimmillaan nämä molemmat toimet hyödyttävät toisiaan.⁶ Täydennysrakentamisella tehostetaan jo rakennettujen alueiden käyttöä, lisätään asuntojen määrää joukkoliikennevyöhykkeillä ja parannetaan samalla julkisen liikenteen toimintaedellytyksiä, tehostetaan yhdyskuntateknisten verkostojen käyttöastetta ja mahdollistetaan lähipalveluiden säilyminen asukasmäärän kasvaessa. Lähiöiden täydennysrakentamisella voidaan hidastaa kaupunkien laajenemista, mikäli samalla parannetaan lähiöiden veto- ja pitovoimaa sekä vaikutetaan asukas- ja asuntojakaumaan.⁷

¹ Tilastokeskus 2019.

² European commission, 2016. *The State of European Cities 2016. Cities leading a way to better future.* Pdf. Brussels. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/urban-development/cities-report

³ Esimerkiksi Valtion asuntorahaston lähiöprojekti 1995-1999, Ympäristöministeriön lähiöuudistus 2000-hanke ja ARA:n lähiökehittämishankkeet sekä asuinalueiden kehittämishankkeet. www.ara.fi

⁴ Esimerkiksi Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämä Liiteri-tietopalvelu <https://liiteri.ymparisto.fi/>

⁵ Newman, P., and J. R. Kenworthy. 1989b. "Gasoline Consumption and Cities: A Comparison of US Cities with a Global Survey." *Journal of the American Planning Association* 55 (1): 24–37.

⁶ Häkkinen T (ed.) (2012). "Sustainable refurbishment of exterior walls and building facades. Final report, Part A – Methods and recommendations", VTT Technology 30, Espoo

⁷ Esimerkiksi Outila Tarja (2002). "Paikallisuus ja ekologinen korjausrakentaminen: tapaustutkimuksena pohjoisen lähiö: Rovaniemen Ounasrinne ja Mikkelin Peitsari." Oulun yliopisto, arkkitehtuurin tiedekunta. Väitöskirja Acta Universitatis Ouluensis. Serie C, Technica.

Uutta rakennettaessa on teollinen puurakentaminen nykytekniikalla tehokkain keino hiilineutraaliin rakentamiseen. Esivalmisteiset puurakenteiset tilaelementit mahdollistavat nopean ja siistin lisä- ja täydennysrakentamisen, mikä vähentää rakentamisesta alueille ja niiden nykyisille asukkaille aiheutuvia häiriöitä.

Suomessa rakentamista ja kaavoitusta säätelee maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999) sekä maankäyttö ja rakennusasetus (895/1999) sekä rakentamista koskevat määräykset ja asetukset. Maankäyttö ja rakennuslaissa (MRL) annetaan määräyksiä kaavoituksen menettelyistä ja vuorovaikutuksen järjestämisestä sekä osallisen oikeuksista ja velvollisuuksista. Laissa osoitetaan rakentamiselle asetetut vaatimukset. Rakennusten laatua ei kuitenkaan tulisi pitää ainoastaan niiden teknisenä laatuna.⁸ Rakennetussa ympäristössä laatu liittyy myös asunnon ja ympäristön aineettomiin ominaisuuksiin, jotka määrittelevät asukkaiden arkiympäristöä. Suomalaiset lähiöt ovat asuntotyypeiltään useimmiten niukkoja ja yksipuolisia. Lisä- ja täydennysrakentaminen mahdollistaa niiden asuntojakauman monipuolistamisen, mikä voi osaltaan torjua ja jopa vähentää niiden segregatiota.

Maassamme on käyty julkista keskustelua siitä, ovatko nykyiset asumisen muodot ja asuntotarjouma riittävän monipuolisia eri väestöryhmien kannalta. Viime aikoina yleistynyt pinta-alaltaan hyvin pienten asuntojen rakentaminen on johtanut ratkaisuihin, joissa esteettömyysvaatimukset täyttyvät nimellisesti, mutta jotka käytännössä eivät sovellu elinkaariasumiseen. Asukkaiden valintoja rajoittaa mm. heidän taloudellinen asemansa. Uusien asumisen sekä täydennys- ja lisärakentamisen ratkaisumallien kehittämisen pohjana tulee olla loppukäyttäjän (asukkaan) näkökulma.⁹ Yhden tai useamman lisäkerroksen rakentaminen olemassa olevan rakennuksen päälle voi olla ratkaiseva mahdollisuus rahoittaa sen tarvitsemia julkisivu- ja parvekekorjauksia sekä rakennuksen energiatehokkuuden parantamista tai hissien rakentamista. Lähiöiden täydennysrakentamisen tulisi yhtä lailla hyödyttää olemassa olevien rakennusten asukkaita, ja siksi osallistavan suunnittelun näkökulma on keskeinen mm. uusista rakennuspaikoista ja kerrosmääristä päätettäessä.

Väestö ikääntyy maailmanlaajuisesti, ja yli 60-vuotiaiden prosentuaalisen osuuden odotetaan kaksinkertaistuvan vuosina 2009–2050. Nykyisin vanhin ryhmä (yli 80-vuotiaat henkilöt) on 14% yli 60-vuotiaasta väestöstä, ja se on yksi nopeimmin kasvavista väestöryhmistä. Arvioidaan, että vuoteen 2050 mennessä 20% vanhimmasta väestöstä on yli 80-vuotiaita.¹⁰ Ikääntyvän väestön määrän kasvaminen myös Suomessa luo uusia haasteita, sillä pyrkimys on vähentää institutionalisoitua palvelurakennetta. Asumiseen liittyvät uudet teknologiset järjestelmät, kuten mobiilipalvelut, ovat tärkeä osa kehitystyössä, mutta myös arkkitehtisuunnittelu vaatii uutta tietoa ja uusia suunnitteluratkaisuja tuottavan tutkimuksen tukea.

2. Tutkimuksen tavoitteet; sisältö ja tutkimuskysymykset

Monet suomalaiset kaupungit ovat kasvaneet voimakkaasti viimeisen 30 vuoden aikana, ja kasvu on suuntautunut maankäytöltään tehottomiin lähiöihin. Toisaalta kaupunkien keskustoihin on rakennettu viime vuosien aikana hyvin pieniä asuntoja (ns. sijoitusyksiöitä). Nämä prosessit ovat yksipuolistaneet ennestään asuntotarjoumaa sekä kaupunkien keskustoissa että niiden lähiöissä.

⁸ Saarenpää Ensio. Rakentamisen hyvä laatu: rakentamisen hyvän laadun toteutuminen Suomen rakentamismääräyksissä. University of Oulu, Faculty of Technology, Department of Industrial Engineering and Management. University of Oulu, 2010.

⁹ Tighelaar C, Backhaus J and de Best-Waldhober M (2011). "Consumer response to energy labels in buildings. Recommendations to improve the Energy Performance Certificate and the Energy Performance of Buildings Directive based on research findings in 10 EU countries", Deliverable 6 of the IDEAL EPBD project, http://www.ideal-epbd.eu/download/pap/Final_WP6_report_findings_recommendations.pdf, pp. 41.

¹⁰ Sorri Laura; Leinonen Eeva & Ervasti Mari. Wayfinding aid for the elderly with memory disturbances. ECIS 2011 Proceedings, Paper 137. <http://aisel.aisnet.org/ecis2011/137>

Tässä tutkimushankkeessa edistetään suomalaisten lähiöiden täydennysrakentamisen tutkimusta. Täydennysrakentaminen auttaa vahvistamaan alueen väestöpohjaa ja varmistaa siten palveluiden säilymisen, mikä on sekä vanhojen että alueelle muuttavien uusien asukkaiden etujen mukaista. Se on myös tehokas keino hidastaa kaupunkien leviämistä. Lähiöiden nykyinen tilanne – niiden väljyys ja olemassa olevien rakennusten korjaustarve – tarjoavat mahdollisuuksia määritellä uudelleen lähiö-käsitteen asuinpaikkana. Tutkimushankkeessa tarkastellaan sekä lähiöiden täydennysrakentamisen että olemassa olevien kerrostalojen korottamisen mahdollisuuksia tilaelementtejä käyttäen siten, että tavoitteena on luoda uudentyyppistä kestävä kehityksen mukaista ympäristöä. Tutkimuksen yksi keskeinen periaate on asukaslähtöisyyden korostaminen paitsi suunnittelussa myös lopputuloksen tavoitteena. Nykyinen perinteinen rakennusprojektin toteuttamismalli ei ole riittävä. Työskentely asukkaan parhaan edun mukaisesti on siten merkittävä haaste kaikelle rakennustoiminnalle ja tällä alalla työskenteleville.

Kuinka vanhoissa lähiöissä voidaan rakennuskantaa kunnostamalla ja täydentämällä vahvistaa niiden taloudellista monimuotoisuutta ja väestörakenteen tasapuolisuutta? Tässä tutkimusprojektissa tavoitteena on löytää uusia lähestymistapoja asumiseen kokonaisvaltaisella tavalla, ja laatia rakennetulle ympäristölle suunnitelma, joka parhaiten vastaa käyttäjien tarpeita. Tärkeänä nähdään myös asukas- ja asuntojakauman monipuolisuuden edistäminen suunnittelemalla mm. erityyppisiä asuntoja ja yhteisiä julkisia ja yksityisiä tiloja.¹¹ Asiakasnäkökulman merkitys osallis- tai käyttäjänäkökulman rinnalla korostuu.¹² *Miten laissa säädettyjä ja/tai organisaatioiden määrittämiä suunnitteluprosesseja voidaan kehittää, kun lähiöitä halutaan kehittää asiakas- ja ympäristönäkökulmasta?* Tutkimusprojektin yksi painopiste on kehittää suunnittelijoiden, arkkitehtien ja asukkaiden tai tulevien asukkaiden yhteistyötä ja tunnistaa mahdollinen ympäristötietoinen asiakasintressi suunnitteluprosessin sekä myös kohteen tulevan käytön aikana. Suomen asuntorakentaminen on siirtymässä asteittain, mutta erittäin hitaasti massasuunnittelusta massan räätälöintiin.¹³

Eri käyttäjäryhmät kokevat asumisen laadun eri tavoin. Käsitettä, jota on vaikea määritellä, on myös vaikea mitata. Tutkijoilla on erilaisia tapoja mitata asumisen laatua. Aikaisemman tutkimuksen perusteella meillä on tietoa suomalaisten asuntojen laadusta, siitä, kuinka arkkitehtoninen laatu voidaan määritellä ja mikä on laatu- ja asumisprosessin välinen yhteys.¹⁴ *Mitkä ovat täydentävän arkkitehtuurin mahdollisuudet ja millaiset asunnot tai rakennukset sopisivat eri ikäryhmille ja mahdollistaisivat monipuolisen asumisen?* Esteettömyysvaatimuksia käsitellään tutkimuksessa luontevana ja läpileikkaava suunnittelunäkökulmana, ei ainoastaan Rakennusmääräyskokoelman ehdot täyttävänä toteutuksena. Asuntokannan monipuolistamisen tutkimuksen tavoitteena on tässä luoda keinoja edistää eri väestöryhmien yhdenvertaisuutta.

Asuntojen tilalliset ratkaisut perustuvat yleensä perhe-elämän arkitoimintoihin, vaikka kotitalouksien koko ja elämän olosuhteet vaihtelevat. Voisiko nykyisiä asuntoja päivittää lisäämällä yhteisiä tiloja? Onko jokaisessa huoneistossa välttämättä oltava tilaa pyykinpesulle, saunalle ja ruoanlaittoon, vai voisivatko jotkut näistä toiminnoista sijaita muualla rakennuksessa? Rakennusten tilatehokkuuden parantaminen nähdään tässä osaratkaisuna kohti hiilineutraaliutta. Suunnittelijoille ja aluekehittäjille on suuri haaste sopeutua kasvavaan yksin elävään väestöön lisäämättä hiilijalanjälkeä henkeä kohden.

¹¹ Esim. Haas, T, et al. *New Urbanism and Beyond – Designing Cities for the Future*. Rizzoli, New York, 2008.

¹² Esimerkiksi MRL-uudistuksen yhteydessä alueidenkäytön suunnittelun ja rakentamisen digitalisaatioprosesseja tarkastellaan mm. asiakkaan palveluprosessin ja asiakaskokemuksen näkökulmasta www.mrluuditus.fi.

¹³ Esim. Cuperus Ype. *Mass customization in housing an open building / Lean construction study*.
<http://www.obom.org/DOWNLOADS2/MCinHousing.pdf>

¹⁴ Esim. Pihlajaniemi Janne. *Arkkitehtoninen laatu ja asuntojen hinnan: empiirinen tutkimus Helsingin kantakaupungin alueelta*. Oulun yliopisto, arkkitehtuurin tiedekunta. Väitöskirja ACTA H 1, 2014.

AsuMut Asumisen uudet muodot - Eheytyvät elävät lähiöt -tutkimus tukee lähiöohjelmaa 2020-2022 tavoitteiden toteutumista vastaamalla ohjelman useisiin kehittämisteemoihin:

3. Yhteistyö luo yhteisöllisyyttä ja turvallisuutta

Tätä edistää tutkimuksen paneutuminen osallistavan suunnittelun käytänteiden kehittämiseen sekä rakennusten uudenlaisten yhteiskäyttöisten tilojen ideointiin ja kehittelyyn. Lähiöiden kaavatason työskentelyssä hankkeessa testataan asukastyöpajatoimintaa yhteistyössä alueen asukkaiden ja alueella toimivien järjestöjen kanssa, mikä parantaa samalla suunnitteluratkaisujen tulosten kestävyyttä ja vaikuttavuutta.

4. Hiilineutraalius tukee lähiökehittämisen kestävyyttä

Tutkimuksessa keskitytään lisä- ja täydennysrakentamisen ratkaisujen tarkastelussa puurakentamisen ja erityisesti teollisen puurakentamisen ratkaisuihin sekä kaupunkirakenteen tasolla tavoitteeseen alueiden maankäytön tehostamiseksi sekä liikkumisen vähentämiseksi, mitkä molemmat ovat keskeisiä keinoja kohti hiilineutraaliutta. Korjausratkaisujen kehittämisessä hiilineutraaliutta palvelevat sekä rakennusten energiatehokkuuden parantaminen että tilatehokkuuden parantamiskorjausten etsiminen.

5. Viihtyisä, toimiva ja vihreä elin- ja asuinympäristö vahvistaa elinvoimaa

Pilottikohteissa testataan arkkitehtuurin keinoja ja mahdollisuuksia lähiöiden viihtyisyyden ja toimivuuden edistämiseen sekä lähiösuunnittelun tasolla lisä- ja täydennysrakentamista keinona parantaa asuinympäristön koettavaa kauneutta sekä turvata alueen palveluita. Lähiöiden eheyttäminen voi edistää niiden ajallista kerroksellisuutta ja asukkaiden kokemaa turvallisuutta.

6. Ikäystävällisyys ja esteettömyys tukevat asuinalueen toimivuutta

Hankkeessa tutkitaan asumisen uusia muotoja tavoitteena asumisen ja lähiöiden asukasrakenteen monipuolistaminen sekä asumisen esteettömyys elämän eri vaiheissa. Tavoite palvelee eri väestöryhmien yhdenvertaisuuden edistämistä. Erityisesti korjaussuunnittelun esimerkeissä tarkastellaan rakennusten ja ympäristön esteettömyyden edistämisen ratkaisuja.

3. Tutkimuksen osapuolet

Tutkimuslaitokset:

Oulun yliopisto, arkkitehtuurin yksikkö

- Anu Soikkeli, associate professor
- Tarja Outila, professori
- Matti Lakkala, tutkija, arkkitehti

Tampereen yliopisto (TAU), arkkitehtuurin yksikkö

- Markku Karjalainen, associate professor
- Dennis Somelar, tutkimusavustaja

Kaupungit:

Helsingin kaupunki

- Johanna Marttila, arkkitehti

Oulun kaupunki

- Kari Nykänen, asemakaavapäällikkö

Tampereen kaupunki

- Hanna Montonen, yhdyskuntasuunnittelupäällikkö

Turun kaupunki

- Paula Keskikastari, kaavoituspäällikkö

4. Tutkimusmenetelmät ja työpaketit

Research by design

Research by design -suunnittelututkimus on keskeinen tutkimusmenetelmä. Suunnitteleminen on tekemällä tutkimisen sisäkäsite, sillä arkkitehtuuri tieteenä soveltaa luovan tutkimuksen periaatteita. Kutakin tutkimuskysymystä tarkastellaan jo lähtökohtaisesti useasta eri näkökulmasta. Samaan tapaan kuin kirjoittaminen jäsentää tietoa kielelliseen muotoon, suunnittelu muuntaa tietoa välillä suunnitelmiksi ja tilaksi. Arkkitehtoninen suunnitteluprosessi muodostaa reitin, jonka kautta syntyy uusia oivalluksia, tietoa, käytäntöjä ja ratkaisumalleja. Siksi tutkimustulokset saadaan käytännössä saatujen kokemusten (suunnittelemisen) mukaisesti. Suunnitelma muodostaa ehdotuksen, mallin tai kokeilun purkamalla tietoisesti tutkimuskohteita koskevia totuttuja sääntöjä tai käytänteitä ja tuottamalla samalla uutta tietoa. Tutkimusmenetelmiin sisältyy vahva käytännöllinen lähestymistapa, jossa käytetään samanaikaisesti sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä.

Nykytilanteen kartoitus ja benchmarking tehdään kirjallisuustutkimuksena jokaisen WP:n aluksi.

WP 1 Lähiön täydennysrakentaminen ja kaavoituksen keinot

Vastuutaho: Oulun yliopisto / Tarja Outila, professori

Osallistuu: Tampereen yliopisto, kaupungit

Täydennysrakentaminen eheyttää ja tiivistää yhdyskuntarakennetta, mahdollistaa kaupallisten ja julkisten palveluiden säilymisen ja joukkoliikenteen kehittämisen lähiössä. Täydennysrakentaminen luo myös mahdollisuuden vaikuttaa positiivisesti yhdyskuntien ympäristövaikutuksiin. Työpaketissa tutkitaan täydennysrakentamisen potentiaalia, edellytyksiä sekä vaihtoehtoisia toteutuskeinoja asiakas- ja ympäristöintressin näkökulmasta. Tutkimuskohteena ovat hankkeessa olevien kaupunkien nimeämät pilottikohteet. Pilottikohteiden avulla kehitetään kaavoituksen käytänteitä, asiakasintressin tunnistamista sekä proaktiivista ympäristövaikutusten arviointia, kun tavoitteena on vähäpäästöinen, uudistettu ja identiteetiltään vahvistunut lähiö.

Työpaketissa testataan ja selvitetään, miten osallistavan suunnittelun lakisäätöisiä ja vakiintuneita suunnittelua tukevia prosesseja voidaan kehittää ympäristötietoisien ja asiakasnäkökulman kannalta hyväksyttävän lopputuloksen saavuttamiseksi. Työpaketin tuloksena laaditaan valitun näkökulman mukaisesti laadittuja maankäytön vaihtoehtotarkasteluja sekä kuvataan erilaisten painotusten vaikutukset kaavaprosessiin. Hankkeessa ei laadita varsinaisia asemakaavoja, vaan työpaketissa tuotettua aineistoa voidaan käyttää valmisteluvaiheen tausta-aineistona ja vaikutusten arviointia tukevana aineistona.

Task 1 Lähiöiden täydennysrakentamisen mahdollisuudet maankäytön näkökulmasta, kirjallisuustutkimus

- Täydennysrakentamisen reunaehdot ja mahdollisuudet
- Analyysi vaiheittain toteuttamisen mahdollisuuksista
- Täydennysrakentamisen vaikutus palveluihin ja liikenteeseen
- Täydennysrakentamisen vaikutus koettuun turvallisuuteen

Task 2 Lähiöiden täydennysrakentaminen asiakas- ja ympäristöintressin näkökulmasta

- Asukkaiden asiakasroolien tunnistaminen ja määrittely maankäytön suunnitteluprosessissa ja käytön aikana
- Lähiöiden täydennysrakentamisen ympäristöintressin tunnistaminen ja määrittely maankäytön suunnitteluprosessissa ja käytön aikana
- Suunnitteluprosessin ja laatukriteerien testaaminen ja kehittäminen (osallistavan suunnittelun menetelmät)

Task 3 Lähiöiden täydennysrakentamisen parhaat käytännöt asiakas- ja ympäristöintressin näkökulmasta

- Täydennysrakentamisen kaavoittamisen vaihtoehtoiset uudet mallit
- Valittujen mallien testaus asukastyöpajoissa

WP 2 Täydentävä rakentaminen ja lisärakentaminen

Vastuutaho: Tampereen yliopisto / Markku Karjalainen, associate professor

Osallistuu: Oulun yliopisto, kaupungit

Työpaketissa tutkitaan ja testataan puisista tilaelementeistä rakennettavien rakennusten lisäkerrosten, täydennysrakennusosien ja uusien rakennusten soveltuvuutta 1970-luvun lähiöön. Työpaketti tarkastelee kaupunkien nimeämässä pilottikohteissa kortteleiden lisä- ja täydennysrakentamista eheyttävän arkkitehtuurin keinoin. Työssä testataan osallistavan arkkitehtisuunnittelun käyttöä olemassa olevassa rakennetussa ympäristössä keinona saada asukkaat mukaan muutossuunnitteluun. Tavoitteena on saada tietoa siitä, kokevatko asukkaat näin toimittaessa muutoksen mahdollisuutena parantaa asumisen olosuhteita.

Task 1 Tavoitteiden määrittely kestävän kehityksen näkökulmasta, kirjallisuustutkimus

- Lähiöuudistuksen vaikutus lähiöön asumisympäristönä
- Sosiaaliset ja terveydelliset vaikutukset, demografia

Task 2 Täydennysrakentaminen

- Mahdollisuudet asumisen monipuolistajana ja lähiöarkkitehtuurin rikastajana
- Täydennysrakentamisen vaikutukset, ajallinen kerroksellisuus

Task 3 Lisäkerrokset

- Mahdollisuudet asumisen ja asuntoarkkitehtuurin uudistajana
- Alueen asukkaiden aito kuuleminen ja osallistaminen
- Lisä- ja täydennysrakentamisen haasteet (mm. väestönsuojan lisätarve, uusien pysäköintipaikkojen tarve, rahoitus- ja päätöksentekomallit talo- ja kiinteistöyhtiöissä)

WP 3 Lähiörakennusten korjaus

Vastuutaho: Oulun yliopisto / Anu Soikkeli, associate professor

Osallistuu: Tampereen yliopisto, kaupungit

Työpaketin tuloksena saadaan kuvaukset ja määrittelyt case-kohteista, niiden toiminnallisista ongelmakohtista ja kehittämishaasteista yhteisöllisyyden ja osallistamisen näkökulmasta. Työhön kuuluu myös arviointi hiilineutraaliuteen tähtäävien peruskorjaushankkeiden kokonaistehokkuudesta ja taloudellisuudesta. Saadaan kuvaus esimerkki-casejen toimijoiden rooleista, vastuista ja päävaatimuksista tarveselvitys- ja suunnitteluvaiheissa ja analyysi asukkaiden päätöksenteon ja vaikuttamisen kehittämismahdollisuuksista vuokratotaloyhtiöissä.

Työpaketissa tutkitaan tavanomaisten lähiötalojen asuntojen muuttamista korjausten yhteydessä uudenlaisia asumisen tapoja ja asumisratkaisuja mahdollistaviksi. Työpaketissa testataan myös yhteisten tilojen muunneltavuutta asukkaiden yhteisöllisyyden tukemisessa ja etätyön mahdollistamisessa sekä haetaan ratkaisuja liikuteltavien palvelujen sijoittumiselle monikäyttöisissä tiloissa.

Task 1 Korjausten tavoitteiden määrittely ja keinot, kirjallisuustutkimus

- Korjausten vaikutus lähiöön asumisympäristönä
- Korjausten mallit ja taloudellisuus

Task 2 Olemassa olevien yhteistilojen hyödyntäminen

- Yhteiset tilat elinkaariasumisen voimavarana
- Omistajien ja vuokralaisten aito kuuleminen ja osallistaminen

Task 3 Uudet asumisen ratkaisut kerrostalokorjauksissa

- Asuntojakauman monipuolistamisen tarkastelu
- Kerroksittaisten yhteistilojen mahdollisuudet

WP 4 Koordinaatio ja tiedonlevitys

Vastuutaho: Oulun yliopisto / Anu Soikkeli, associate professor

Osallistuu: kaikki osapuolet

Oulun yliopisto toimii projektin koordinaattorina ja vastaa raportoinnista koskien hankkeen edistymistä ja tuloksia varmistaen, että hanke toteutuu yhtenä kokonaisuutena, jossa sen eri vaiheet saavuttavat niille asetetut tavoitteet ja varmistavat kokonaistavoitteen saavuttamisen. Yhteistyötä vahvistavat projektin omat puolivuositteiset brainstorming/työseminaarit, jolloin myös projektin ohjausryhmä osallistuu yhteistyön vahvistamiseksi.

Hankkeesta ja sen välituloksista tiedotetaan aktiivisesti sekä alueiden asukkaille että valtakunnallisesti. Hankkeen lopuksi julkaistaan avoimeen levitykseen julkaisu painetussa ja sähköisessä muodossa. Tavoitteena on auttaa kaupunkeja sekä kiinteistö- ja taloyhtiöitä käynnistämään kehittämis- ja korjaushankkeita antamalla niiden käyttöön työkaluja osallistuvaan, käyttäjälähtöiseen ideointiin ja suunnitteluun.

Task 1 Koordinaatio

- hankkeen sisäiset puolivuositteiset työseminaarit
- johtoryhmän kokoukset
- työpakettien koordinaatio ja seuranta
- hankkeen kustannusten seuranta ja raportointi

Task 2 Tiedotus

- kotimaiset seminaarit ja yleistajuiset artikkelit
- tieteelliset vertaisarvioidut artikkelit (2 – 4) ja kongressiesitykset (1 – 3)
- julkaisun ja sen nettiversioiden toimittaminen

5. Hankkeen aikataulu ja ajankäyttö

Projekti toteutetaan aikavälillä 1.8.2020 – 31.12.2022.

	1.8.–31.12.2020	1.1.–30.6. 2021	1.7.–31.12.2021	1.1.–30.6. 2022	1.7.–31.12.2022
WP1					
WP2					
WP3					
WP4					

Hankkeen eri osapuolten osallistuminen hankkeen työpaketteihin:

	WP1			WP2			WP3			WP4		
	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T1	T2	T3	T1	T2	
OY	x	x	x		x	x	x	x	x	x	x	
TAU		x		x	x	x		x	x	x	x	

6. Projektin ohjausryhmä

Ehdotus projektin ohjausryhmän kokoonpanoksi:

Anu Soikkeli, associate professor, OY, projektin johtaja ja vastuhenkilö
Markku Karjalainen, associate professor, TAU
Tarja Outila, professori, OY
Laura Viljakainen, arkkitehti, Helsingin kaupunki
Kari Nykänen, asemakaavapäällikkö, Oulun kaupunki
Hanna Montonen, yhdyskuntasuunnittelupäällikkö, Tampereen kaupunki
Paula Keskikastari, kaavoituspäällikkö, Turun kaupunki
Jaana Nevalainen, neuvotteleva virkamies, Ympäristöministeriö

Projektin ohjausryhmän kokoonpano määritellään yhdessä rahoittajan ja osallisten kanssa.

7. Hankkeen alustava budjetti ja rahoitussuunnitelma

Kustannusarvio 360 000 €

Vuosi	2020	2021	2022	Yhteensä
Palkat, henkilöstösivukulut (tehollinen työaika)	28 650	83 500	56 800	168 950
Aineet, laitteet, tarvikkeet	5 000	5 000	5 000	15 000
Muut kulut (julkaisu)			10 000	10 000
Matkat	5 000	15 000	17 700	37 700
Välilliset kustannukset	21 750	63 450	43 150	128 350
Yhteensä	60 400	166 950	132 650	360 000

Rahoitus ARAlta haettava osuus 288 000 € (80%)

Vuosi	2020	2021	2022	Yhteensä
Yliopistot	8 000	8 000	8 000	24 000
Kaupungit	16 000	16 000	16 000	42 000
ARA	57 600	115 200	115 200	288 000
Yhteensä	81 600	139 200	139 200	360 000

Kustannusten jakauma 360 000 €

Vuosi	2020	2021	2022	Yhteensä
Oulun yliopisto (OU)				240 000
Tampereen yliopisto (TAU)				120 000

8. Tutkimuksen vaikuttavuus; tulokset ja niiden hyödyntäminen

Valtio

AsuMut Asumisen uudet muodot - Eheytyvät elävät lähiöt -tutkimus tukee kestävästä kaupunkikehitystä ja vastaa asuntojen kasvavaan kysyntään. Tutkimushankkeessa kehitettävät ja testattavat ratkaisumallit palvelevat erityisesti kasvavien kaupunkien tarpeita monipuolisen asuntotarjonnan lisäämiseksi lähiöissä, mikä on keino ehkäistä asuinalueiden segregatiota. Samalla tutkimushankkeessa tuotetaan käytäntöön sovellettavaa tietoa lähiöiden yksityisten ja julkisten lähipalveluiden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi siten, että lähiöistä muodostuisi viihtyisiä ja kestävästä yhdyskuntarakenteen mukaisia asuinalueita. Hanke tuottaa tietoa, miten lähiöiden uudistaminen voi lisätä niiden elinvoimaisuutta ja haluttavuutta asuinalueena.

Hanke tukee hiilineutraalin yhteiskunnan tavoitteita tuottamalla tietoa keinoista pienentää rakentamisen, maankäytön ja liikenteen hiilijalanjälkeä ja tukemalla kestävästä yhdyskuntarakennetta tarkastelemalla sekä olemassa olevaa rakennuskantaa että uutta täydentävää rakentamista. Puun hyödyntäminen lähiöiden täydennys- ja lisärakentamisessa lisää paitsi positiivisia ilmastovaikutuksia myös suomalaista työtä.

Kaupungit

Hankkeessa kehitetään, yhteistyössä mukana olevien kaupunkien kanssa, kaavoitusprosessia lähiöiden lisää- ja täydennysrakentamista varten ja samalla kehitetään osallistavan suunnittelun käytänteitä, mikä osaltaan voi edistää asukkaiden yhteisöllisyyttä. Täydennys- ja korjausrakentamiseen liittyvän maankäytön suunnittelun toimintatapojen kehitystyö hyödyttää kaupungeja ja edistää kestävästä kehitystä lähiöissä ja kaupungeissa. Lähiöiden kokonaisvaltainen kehittäminen edistää myös lähidemokratiaa ja eri väestöryhmien yhdenvertaisuutta. Sosiaalisen eheyden vahvistuminen voi osaltaan pysäyttää ja hidastaa asuinalueiden eriytymiskehitystä.

Hiilineutraalisuus, esteettömyys sekä arkiliikuntaa kannustava ympäristö ja viherialueet ovat keskiössä asuinalueiden kehitystyössä. Kaupungit hyötyvät kehitystyön tuloksista saamalla entistä paremmat keinot yhdyskuntarakenteen tiivistämiseen. Hanke tuottaa pilottilähiöiden tarkastelun myötä ideoita, keinoja ja ratkaisuja lähiöiden tekniseen ja laadulliseen korjaamiseen.

Asukkaat, taloyhtiöt ja kiinteistönomistajat

Hankkeen tulokset ja kehitetyt toimintamallit edistävät asukkaiden hyvinvointia ja osallisuutta sekä asuinalueiden elinvoimaa ja segregatiota ehkäisyä. Hankkeessa korostetaan elinkaariasumisen näkökulmaa sekä lapsiperheiden, pienperheiden että erityisesti ikääntyneen väestön asumistarpeiden näkökulmasta unohtamatta yhteisöllistä asumista. Eri ikä- ja väestöryhmien erilaiset tarpeet otetaan huomioon asumisen kehittämistyössä. Esimerkilähiöiden ja rakennusten kehittämis- ja korjaussuunnittelu tehdään osallistavan suunnittelun keinoin, mikä tuottaa kokemuksia ja tietoa asukkaiden yhteisöllisyyden vahvistamiseksi.

Lähiöiden asukkaiden viihtymistä ja kotiutumista asuinalueilla edistävät monipuoliset sosiaaliset suhteet, kohtaamisen paikat ja riittävät lähipalvelut sekä turvallisuuden tunteen kokeminen. Sitouttamalla asukkaat osallistumaan suunnitteluun luodaan edellytyksiä nähdä lähiön muutos ja uudet asukkaat keinoina turvata alueen palvelut ja elinvoima.